

Для забезпечення порядку ведення усієї роботи з ветеранами, створено спеціальне Міністерство хорватських захисників.

На даний час після третього року російської війни проти України, яка і надалі триває, найкращими ліками українським воїнам-захисникам та боронителям, усім, хто страждає та переживає глибоку травму від агресора стане світова перемога України та людства над російським фашизмом.

Джерела та література

1. Що таке колективна травма війни, ПТСР та як собі допомогти у стресовій ситуації, ПП «НТА – Незалежне телевізійне агентство. – Режим доступу: <https://www.nta.ua/proslavlyaty-geroyiv-cze-terapiya-psyholog-pro-kolektyvnu-travmu-vijny-i-tehniky-zczilennya/>
2. Volkan V. Bloodlines: from ethnic pride to ethnic terrorism / V. Volkan. – New York : Farrar, Straus and Giroux, 1997. – 280 p.
3. Kellermann N. P. F. Transmission of Holocaust Trauma [Електронний ресурс] / N. P. F. Kellermann // National Israeli Center for Psychosocial Support of Survivors of the Holocaust and the Second Generation. – 2000. – Режим доступу: <http://peterfelix.tripod.com/home/trans.htm>
4. Горностай П. П., Колективна травма та групова ідентичність, Психологічні перспективи. Спеціальний випуск: Актуальні проблеми психології малих, середніх та великих груп. - Т. 2. Проблема цілісності суспільства, групи та особистості. - К., 2012. - С. 89-95. – Режим доступу: <http://gorn.kiev.ua/publ81.htm>
5. Вінс, В. А., & Суворова, А. Г. (2023). Можливості профілактики та корекції постравматичного стресового розладу у дорослих. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія, (4), 10-13. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2023.4.3>
6. Зеленська, К. (2023). Персоніфікована система терапії стрес-асоційованих розладів у осіб, які постраждали від бойових дій. Медицина сьогодні і завтра, 92(2), 54-61. – Режим доступу: <https://doi.org/10.35339/msz.2023.92.2.zel>
7. Chaban, O., Sak, L., Oliynyk, A., Burdeinyi, A., & Odintsov, A. (2024). Virtual Reality Exposure Therapy Protocol for Post-Traumatic Stress Disorder Treatment in Military Veterans: Cross-Cultural Adaptation of Virtual Exposure Therapy in Ukraine. Mental Health: Global Challenges Journal, 7(1), 118–128. – Режим доступу: <https://doi.org/10.56508/mhgj.v7i1.245>
8. Психологія колективних травм: монографія / Павло Горностай ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2023. – 336 с.
9. Kelly C. Comrade Pavlik. The Rise and Fall of a Soviet Boy Hero / C. Kelly. – London : Granta Books, 2005. – 352 p.
10. 11% ветеранів: як повоєнна Хорватія повернула військових до мирного життя, Маркіян Лубківський, посол України в Хорватії в 2006-2009 роках, "Європейська правда". – Режим доступу : <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/04/4/7079902/>

УДК:159.923:378

Ларченко І., викладач

Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, Україна

ДИНАМІКА ОСОБИСТІСНИХ РЕСУРСІВ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ВИПУСКНИКІВ ПРОФТЕХОСВІТИ В СТРЕСОГЕННОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. У тезах висвітлено результати дослідження змін особистісних ресурсів чоловіків і жінок серед випускників професійно-технічних навчальних закладів (ВІПТНЗ) в умовах пандемії COVID-19 та воєнного стану (ВС). З'ясовано, що у жінок відбувається

зростання активності та реактивності, що посилює їхню адаптацію до мінливих умов ринку праці. У чоловіків фіксується зменшення реактивності, яке може свідчити про пошук стабільності за рахунок внутрішніх ресурсів. Діагностика мотиваційної структури засвідчила переважання «життєвих» пріоритетів у жінок і «робочих» у чоловіків. Результати підкреслюють важливість комплексної психологічної підтримки випускників профтехосвіти з урахуванням статевих особливостей для успішної професійної адаптації в стресогенному середовищі

Ключові слова. Професійна адаптація, особистісні ресурси, статеві відмінності, стресостійкість, воєнний стан, пандемії COVID-19.

Larchenko I., Lecturer

Educational and Scientific Institute of Humanities, Admiral Makarov National University of Shipbuilding, Ukraine

THE DYNAMICS OF PERSONAL RESOURCES AMONG MEN AND WOMEN IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL ADAPTATION OF VOCATIONAL EDUCATION GRADUATES IN A STRESSFUL ENVIRONMENT

Annotation. The theses highlight the results of a study on the dynamics of personal resources in male and female graduates of vocational education and training institutions under the conditions of the COVID-19 pandemic and martial law. It was found that women experience an increase in activity and reactivity, which enhances their adaptation to the changing labor market conditions. In men, a decrease in reactivity was observed, which may indicate a search for stability through internal resources. The diagnosis of motivational structure revealed a predominance of "life priorities" in women and "work priorities" in men. The results emphasize the importance of comprehensive psychological support for vocational education graduates, considering gender-specific characteristics, to ensure successful professional adaptation in a stressful environment.

Keywords: professional adaptation, personal resources, gender differences, stress resistance, martial law, COVID-19 pandemic.

Матеріали та методи. У рамках дослідження, проведеного за принципом інформаційної згоди, було обстежено 186 випускників професійно-технічних навчальних закладів Миколаївської області, які навчалися у стресогенному середовищі, з дотриманням принципів етики Американської психологічної асоціації [2], «Кодексу етики» протокол № 10 від 14.07.2016 р. [6] та «Положення про академічну доброчесність Академії праці, соціальних відносин і туризму» протокол № 7 від 12.04.2018 р. [1]. До першої дослідної групи (ДГ1) увійшли 93 респонденти, які завершували навчання у 2021 р. під час пандемії COVID-19; до другої дослідної групи (ДГ2) – 93 випускники, що навчалися в умовах воєнного стану у 2023 р.

Порівняльний аналіз показників здійснювався на підставі результатів методики діагностики психологічної структури особистості (Мільман В. Е.) [4]. Обробка й підрахунок процентних характеристик, а також розрахунок коефіцієнтів кореляції виконувалися за допомогою SPSS (версія 10.0.5 for Windows) [5]. Застосовувалися методи описової статистики та кореляційний аналіз (коефіцієнт Пірсона) для оцінки ступеня взаємозв'язку між досліджуваними показниками.

Одним із ключових напрямів підвищення адаптації та професійного розвитку ВПТНЗ є впровадження програм підтримки, орієнтованих на розвиток емоційного інтелекту. Особливу увагу слід приділяти навчанням навичкам контролю та регулювання власних емоцій, що сприяє формуванню інтернального локусу контролю. Це особливо актуально для старших вікових груп, які потребують глибшого усвідомлення власної відповідальності за професійне становлення. Разом із тим, для молодших учасників важливо розвивати вміння розуміти й ураховувати емоції інших, аби зменшити відчуття невизначеності й краще адаптуватися до

змін. Підвищення ефективності міжособистісної комунікації позитивно впливає на відчуття контролю над ситуацією й сприяє підвищенню інтернального локусу контролю загалом.

Аналіз мотиваційної структури особистості ВПТНЗ за методикою В. Е. Мільмана виявив помітні відмінності між ДГ1 та ДГ2. У першій групі серед жінок рівень «життєвської мотивації» становив 52,9 %, тоді як у другій – зріс до 79,1 %. Така динаміка може свідчити про зміну акцентів у бік посилення особистісних цінностей і сімейних орієнтацій за умов воєнного стану. Водночас, у чоловіків «життєвська мотивація» у ДГ1 сягала 47,0 %, проте у ДГ2 знизилася до 20,8 %, що вказує на підсилення «робочої мотивації» (прагнення професійного розвитку й кар'єрного зростання). У цілому, такі тенденції підтверджують високу чутливість молоді до зовнішніх соціально-економічних обставин і свідчать про потребу враховувати зміни мотиваційних пріоритетів при формуванні програм супроводу.

Додатковий розподіл учасників за віковими категоріями продемонстрував, що серед 17-річних у ДГ1 спостерігалася зростання «робочої мотивації» до 76,9 %, а у ДГ2 – до 90,9 %. Це підкреслює відчутну орієнтацію юнаків і дівчат на активне кар'єрне планування навіть у складних умовах COVID-19 та воєнного стану. Отримані дані дають підстави говорити про здатність підлітків і молоді проявляти підвищену пластичність у виборі професійних стратегій, особливо коли йдеться про конкурентоспроможність на ринку праці.

Аналізуючи статеві відмінності у контексті «життєвської» та «робочої» мотивації, можна стверджувати, що в жінок більш виразною є схильність до соціальних і комунікативних стратегій адаптації, натомість чоловіки розраховують на розвиток суто професійних навичок і внутрішню впевненість. Зіставлення показників стресостійкості й самомотивації ($r = 0,65$; $p < 0,05$) свідчить про істотний вплив цих властивостей на успішність працевлаштування незалежно від статі. Однак диференційовані програми психологічної підтримки, враховуючи різні акценти чоловіків і жінок, можуть зробити процес професійної адаптації більш керованим і результативним.

Результати дослідження підтверджують необхідність упровадження індивідуально орієнтованих заходів психологічного супроводу в системі профтехосвіти. Йдеться про розвиток емоційної саморегуляції, формування інтернального локусу контролю й формування стійкої професійної мотивації, аби ВПТНЗ могли ефективно реагувати на кризові явища і зберігати позитивний настрій щодо майбутнього. Урахування статевих особливостей дасть змогу підсилити вплив розроблених заходів, враховуючи, що жінки мають більшу схильність до «життєвської» мотивації, тоді як чоловіки надають перевагу «робочій» сфері.

Таким чином, досвід навчання й пошуку роботи у стресогенному середовищі (пандемія COVID-19, воєнний стан) проявляється в перерозподілі пріоритетів та зміні мотиваційної структури особистості випускників профтехосвіти. Подальша розробка диференційованих рекомендацій, що включають розвиток емоційного інтелекту, стресостійкості та мотивації досягнення, сприятиме посиленню їх адаптаційного потенціалу й забезпечить ефективніше входження молоді на ринок праці в умовах невизначеності.

Джерела та література

1. Академія праці, соціальних відносин і туризму. Положення про академічну доброчесність. Протокол № 7 від 12.04.2018. 14 с.
2. Американська психологічна асоціація. Етичні принципи психологів та кодекс поведінки. Вашингтон, ДС: АПА, 2017.
3. Клімов Є. А. Диференційовано-діагностичний опитувальник інтересів: оновлене видання / Є. А. Клімов. – Київ : Інститут сучасної психології, 2017. – 128.
4. Мільман В. Е. Стресостійкість і професійний розвиток: психологічні аспекти. – Київ: Наукова думка, 2021. – 274 с.
5. Паллант Дж. SPSS Survival Manual: покрокова інструкція з аналізу даних у IBM SPSS : 7-е вид. / Дж. Паллант. – Лондон : Routledge, 2020. – 375 с.